

Даяна СОЛОШИК

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

Науковий керівник:

канд. юрид. наук, доц. **О. В. Сіренко**
доцент кафедри
кримінального процесу та криміналістики
Державного податкового університету

МІСЦЕ МЕДІАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Глобальним викликом сьогодення та бажанням кожної людини у світі є доступ до справедливості та правосуддя. «Ми бачимо світ, в якому забезпечено всезагальну повагу до прав людини та людської гідності, верховенство права, справедливість, рівність і недискримінацію; повагу до расового, етнічного та культурного різноманіття; рівні можливості, що дають змогу повною мірою розкрити людський потенціал та сприяють процвітанню всього людства. Світ, який здійснює інвестиції у своїх дітей і в якому кожна дитина росте, не знаючи, що таке насильство та експлуатація. Світ, у якому кожна жінка та кожна дівчина користуються повною гендерною рівністю і в якому усунені всі юридичні, соціальні та економічні перешкоди на шляху розширення їхніх прав та можливостей. Справедливий, рівноправний, толерантний, відкритий та вільний від соціальних бар'єрів світ, в якому задовільняються потреби найбільш уразливих груп населення» – зазначається в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.» від 25 вересня 2015 р. [1].

Альтернативні методи вирішення спорів, зокрема медіація як складова частина забезпечення доступу до правосуддя повинні бути відповідними до сукупності критеріїв, дотримання яких буде забезпечувати можливість сторін вирішити спір, при чому таким чином, щоб обидві сторони залишились задоволеними.

Такі науковці, як Т. Білик, Р. Денисова, В. Землянська, Ю. Ремескова, Л. Романадзе, Н. Крестовська, Т. Кисельова, Н. Мазаракі, Л. Махова та низка інших присвятили свої наукові праці дослідженню проблем становлення та застосування медіації в Україні.

Сучасний етап розвитку суспільних відносин, їх складність та багатоманітність зумовлюють необхідність удосконалення механізмів захисту прав суб'єктів правовідносин як з погляду способів захисту прав, так і з погляду форм і процедур її здійснення.

Принцип доступності правосуддя традиційно вважається як забезпечена законом можливість безперешкодно звернутися до суду за захистом своїх прав і отримати правовий захист.

Загальноприйняті способи вирішення спорів у системі правосуддя передбачають, що одна сторона виграє, а інша – програє, тим самим спричинить розвиток конфлікту та/або припинення відносин між учасниками спору. Ця та інші проблеми, зокрема, перенавантаженість судової системи, призводять до необхідності впровадження альтернативних судових процедур, які будуть регулювати правові спори.

Суд у правовій державі є незалежним органом здійснення правосуддя, а суддя – фахівець із високими моральними стандартами поведінки. Закріплення принципу самостійності судової влади на законодавчому рівні має важливе методологічне значення. Як справедливо зазначає щодо цього В. І. Анішина, самостійність судової влади, як принцип, має соціальну цінність, оскільки дозволяє правосуддю здійснюватись в особливому правовому режимі, спрямованому на захист прав і свобод людини і громадянина. На думку вченої, необхідність такого захисту зумовлює потребу конституційно-правового закріплення самостійності судової влади [2, с. 78].

Однак практичні реалії вказують на те, що судова влада в державі не є повністю самостійною і перебуває в залежності від політичних та економічних чинників.

Латентність корупційних злочинів у судах є досить суттєвою. Судову владу можна сміливо визнавати серед найбільш корупційних сфер в Україні. Отож, медіація позбавляє рішення будь-якого виду «підводних течій», усуває можливість корупції, оскільки рішення ухвалюється в процесі діалогу самими сторонами та за допомогою незалежного медіатора.

Важливим та перспективним альтернативним способом врегулювання конфліктів є медіація.

Н. Грень у своєму дослідженні присудової медіації зауважує, що медіація має найвищий ступінь справедливого рішення, оскільки ухвалене рішення вважається прийнятним самими учасниками конфлікту [3, с. 94], а також медіація є проявом найвищої свободи, яка, за В. Нерсесянцом, можлива «лише там, де люди не тільки адресати чинного права, але одночасно і співучасники в його створенні, його творці і захисники». Дослідниця Н. Грень вважає, що присудова медіація є самостійним видом медіації, який інтегрований в судову систему країни, в якому сторони мають право на будь-якій стадії судового розгляду перервати процес і звернутися до процедури медіації, а на суд покладається обов'язок запропонувати сторонам використовувати її в разі медіабельності спору, в подальшому затвердити результати як встановлення юридично значущого акту двосторонньої поведінки, що має обов'язкову силу для них. Крім того, авторка доводить, що саме присудова медіація є однією з ефективних процедур, яку необхідно налагодити у світлі забезпечення права людини на справедливий суд та яка може стати одним з основних принципів зміни політики судової влади у світлі євроінтеграційних процесів [3, с. 192].

Можна констатувати, що концепція інтеграції медіації в судову систему останнім часом все більше набуває актуальності. Завдання інтеграції медіації в судову систему полягає в тому, щоб надати громадянам можливість вибору найбільш доцільного механізму врегулювання конкретного спору із широкого кола різноманітних механізмів. Це мотивуватиме громадян та сприятиме підвищенню особистої відповідальності за вирішення їх спорів. Коли до медіації починають ставитися лише як до інструменту, що дозволяє позбутися судових справ (своєрідна «катапульта»), її сутність стає викривленою.

У серпні 2019 року Україна підписала в Сінгапурі Конвенцію ООН щодо медіації, яка спрямована на те, аби в майбутньому транскордонні комерційні спори частіше вирішували за допомогою посередництва (медіації) та шляхом укладання мирових угод [4]. Підписання Сінгапурської Конвенції Україною піднімає авторитет та рівень довіри до процесу медіації, як альтернативного засобу врегулювання конфліктів та з позитивного боку впливає на імідж країни на міжнародному рівні, а також на розвиток міжнародної торгівлі та бізнесу в Україні.

Отже, одним із основних прав кожної людини є право на справедливий суд. На сьогодні реалізація такого права вимагає нових підходів та методологічних прийомів. Найбільш дієвим способом є перетворення розбіжностей у пошук рішення. Саме присудова медіація являє собою процедуру, що у переважній більшості випадків може стати привілеюючою при виборі способу вирішення спору.

Наголосимо, що присудова медіація – це потрібний інститут для законодавства України, який має певні переваги перед традиційним судочинством та сприяє впровадженню справедливого, зручного, швидкого способу вирішення спорів, сприяє доступу до правосуддя та підвищенню рівня довіри до судової системи. Становлення інституту присудової медіації є закономірним результатом розвитку процесуального законодавства та запровадження процедури медіації в правовій системі України.

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р. : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН. URL: <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/344-2030-2015>

2. Кисельова Т. Інтеграція медіації в судову систему України : програмний документ. Київ, 2017. 28 с.

3. Грень Н. М. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 250 с.

4. Sussman E. (2018) The Singapore Convention. Promoting the Enforcement and Recognition of International Mediated Settlement Agreements. ICC Dispute. URL: <https://sussmanadr.com/wp-content/uploads/2018/12/ICC-Singapore-ConventionSussman-10-2018-2.pdf>.